

אייזק דניסן

הגווע בזירה

על הרומאן החדש של בנימין תמוז, „מינוטאור“

באלכסנדר שוכנות נשמות נעמן המוסיקאי, נער תמים הענוג שנימשה מן המצולות, ושל אביו הקולאק בעל העקרונות, מן הרומאן הקודם של תמוז „רקוויאם לנעמן“ (1978). אלא שהחינוך שזכה לו ורקע הולדתו הפכו את אפולו זה לבן בקר שלשונו יבשה. המכאניזם של הסגנון הצבאי כמעט, ההשכלה הטכנית, הניכור לבני עמו, הסילוק מקן הבית בעודו ילד, הפכו אותו למקור סכנה לכל הסובב איתו.

● „מי אני“?

תמוז בונה את סיפורו בדרך פשטנית ומכאנית שאינה מעוררת אמון. לספר מבנה ספיראלי, מהזור בו מככבים שלושה האוהבים אשה אחת — את תיארה בת האלמוות, נערה בת ספרד, שהסרט קשור לצמותיה בקפידה. שלושתם דומנטיקאים ללא תקנה. מאהבים נואשים שדרכי היוזם דומות. ראש להם הוא אלכסנדר אברמוב, שבמשך שמונה שנים מאז חזה בהתגלות של תיארה תלמידת התיכון, הוא משגר לה מכתבים, ואינו נחשף. מקץ ימים הוא מבקשה לשלוח את מכתביה לפרנץ קאפקא, כינוי מיוסר שבחר לעצמו.

מאת הלל ויס

בנימין תמוז: מינוטאור (רומאן), הקיבוץ המאוחד, 151 עמודים, תש"ס

צירוף של אהבה אבירית-גוועית, שכמעט אינה תלויה בדבר, ושל הוולגריות האורפית את הויתו של אלכסנדר אברמוב, גיבור „מינוטאור“, צירוף המתבטא לעתים גם בלשון המספר, והמוקרו אף מכריכת הספר, מקנה לספרו של בנימין תמוז איכות של סיפור הנמחה-מאלי. הנושא הנצחי, הטראגי והענוג של מחיצות הנאהבים הנוצחות אותם בשל גיל, נישואין, עם וגורל — הופקרו מתוך מודעות, לתוך כפו השעירה של מפתח קטינות.

ביסוד הסיפור מונחות תיאוריות אסתטיות המהמוססות בגלל הרצון להמחישן במיבנה, השקוף בשילושו המהודק, יש בו גם רגש רב ונימה אלגית, אך כל אלה אינם מותרים אלא אפקט חיצוני. המספר והגיבור אינם מצליחים להינשא מעל המילכוד הביגורפי שאותו הם חושפים כחריפות כה רבה.

הספר המכונה משום מה רומאן, משמיע געיה נוגה של בן-בקר אנושי. העטיפה (המ-עוטרת בתחריט של פיקאסו מתוך ה„טוויט לואר“, 1933: „המינוטאור הגווע בזירה“) מהווה מטאפורה הממחישה את המסר. תמונה זו, התלויה על הקיר בחדר ילדותו של הגיבור, משמשת מקור השראה, והמאמצים להב-צחתה בונים את היצירה.

● וידוי עקיף

התחריט מתאר מפלצת גוועת בזירה. גבר שעיר, פניו פני פר או איל, ויפהפיה ענוגה, אך עזה, הנוגעת-לא-נוגעת בכתפו. למגעה המחיייה, הוא הספיקה, היה בן הבקר המכושף עשוי לקום ממקום מבוטח ולחפוף לנסיד חלומות. בגלגול נוסף ופרובוקטיבי מופיע אותו מוטיב גם על גב הכריכה, פני המתבך האדירים מכסים ארבע המישיות ממנה. זועמים קימעה, ואילו סנטרו הנמרץ, הנישא על לס-תות בריאות, טומן רמץ חיוך שככה. תול-דותיו חותמים את יותרת הכריכה. מהם אנו למדים על מה תפארתו.

לא היינו מתעכבים על הפרטים הפלסטיים הללו, אילולא ראינו בסיפור וידוי עקיף של הסופר. גיבור הסיפור הוא אלכסנדר אברמוב, גבר המתקרב לעשור השישי בחייו. בגיל ארבעים ואחת התרחש לו נס: פגע בנערה בת שבע-עשרה שאל צלמה ערג כל ימיו: „מיום שאני זוכר את עצמני חיפשתי אותך“. אין הוא מתוודע אליה, אך משך שנים רבות הוא משגר לה מכתבים נואשים; מייסרה, ומנוע ממנה להינשא. הוא גורם בזדון למות חתנה הראשון. אלכסנדר בן המושבה, איש הבטחון המשרת הרחק מביחו, נשא לו אשה כמעט בעל כורחו, הטובה מסוגה, והעמיד תולדות אנינות. הוא בורח כל חייו ונרצח על-ידי מתנקשים בלתי מוזהים, כשהזון המי-נוטאור מקדמו ברגע מותו.

חייו של אלכסנדר הם גלגול נוסף של חייו הוריו. הוא פריה של אהבה בלתי-אפשרית של יהודי רוסי מתבולל, פסנתרן חובב, אילם-נפש, שהליכותיו עריצות וגסות, המתאהב באינגבורג בת השמונה-עשרה, נערה גרמנית, זמרת אופרה, ונוטלה עמו לפלשתניה להקים לו כאן ערש דודים על גבעה נישאה בשולי מושבה של האספסוף הציוני, שמעולם לא בא בשערי טירתו. אברמוב האב מוריש את בדידותו, את ערגתו הרומנטית, את עזותו ושנאתו למה שנראה בעיניו נחות, לבנו הגאיוני, אלכסנדר היפה, החזק, המופרש מן העולם.

בנימין תמוז

מעגלי הקפאון שבחיי הגיבור נפרדים לאחר מלחמת ששת הימים. המגע הבלתי אמצעי עם הערבים מחיה אותו. לשונו הותרה, שני אתו לקבע הסובב אותו מסולקת לצדדים, הכילכול היסודי המקיים את הויתו של אלכסנדר — רגישות מצד אחד ואטימות מצד שני — נהפך למודע.

„מי אני? — — — לפנים הייתי אני היי-היד מכל בני ישראל שנאבק עם הערבי במעבר יבוק הפרטי שלו ויצא מין מנצח שלא בטובתו“, כך מתייחס אלכסנדר לפרט ביו-גרפי החופך לסמל במהלך היצירה: הנער העברי, שהריגת הכדואי היתה לו חוויה חושנית, אך הביטוי הזר, „מעבר יבוק הפר-טי“, חושף את השעטנו הקיומי יותר מכל העצמה מלאכותית של המונולוג. אין בכל היצירה משהו בלשון יהודית או מאוצר דיי-מוייה, חוץ מאותו מעבר יבוק.

נצנוצה של מטאפורה זו מציג את ההתלב-טות שבין הסגנונות והקסם המזרחי לבין ההסתייגות מן המפעל הציוני השטוח, כמהווה של הסופר לעצמו.

חוסר הטעם ניכר בניגוד לרצון המחבר, המנסה לתלות את אשמת אילמותו בהשתע-בדותו לעולם אנטי-רומנטי, חוסר היכולת ליצור מזיגה בין הירואיות וליריות הוליווד את המפלצת מינוטאור והמיתו אותה. הקינה שמקונן הסופר הישראלי על גזילת חייו, היא קינה שעיקרה רחמנות עצמית המעידה על ריקנות, שממנה בורחים אל עלילות המתי-דתשורה כמפת מצר.